

РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ПРОДОВОЛЬЧОЇ ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Браславська О.В., завідувач
кафедри географії та методики її навчання
Турчанова А.С., магістрантка I курсу

Продовольча безпека на всіх етапах розвитку суспільства була і залишається однією з найважливіших проблем розвитку суспільства. Це проблема національного життєзабезпечення всіх верств населення держави. Без нормального і стабільного розвитку продовольчого комплексу і повного забезпечення всіма продуктами споживання жодне суспільство існувати не може. Фундаментальною основою розв'язання національної продовольчої безпеки та продовольчої незалежності нашої держави має бути стабільний розвиток агропромислового комплексу і постійне нарощування виробництва сільськогосподарської продукції і продовольчих товарів. Проте необхідно відзначити, що за роки соціально-економічних перетворень і здійсненої ринкової трансформації виробництво сільськогосподарської продукції і продовольчих товарів з кожним роком зменшується, а продовольче забезпечення населення знизилося до критично небезпечної межі. Якщо у всьому світі відбувається постійне нарощування виробництва сільськогосподарської продукції і продовольчих товарів, то в Україні — зменшення [3].

Продовольча безпека України — здатність держави задовольняти потреби населення в харчуванні на рівні не нижче медичних обґрунтованих норм гарантована наявністю відповідних ресурсів, потенціалом внутрішнього виробництва незалежно від внутрішніх і зовнішніх умов (погроз) спроможність забезпечити сприятливу демографічну динаміку, збереження генофонду нації, сталість розвитку, інтеграцію країни в світовий економічний простір, суверенітет і незалежність [1].

Ступінь продовольчої безпеки на той чи інший період визначається переліком існуючих загроз, які можна об'єднати в два блоки: зовнішній і внутрішній. Зовнішній блок включає перелік таких загроз як втрата традиційних ринків збуту сільськогосподарської сировини і продовольства; недосконалість зовнішньоекономічної діяльності в АПК; недостатню ефективність інвестиційних процесів в сільському господарстві; неконтрольований ввіз окремих видів продовольства (як правило, неякісного), внаслідок зростання цін на вітчизняні продовольчі товари. Основними загрозами внутрішнього блоку є: неврегульованість правової основи для аграрного бізнесу; непослідовність і безсистемність при здійсненні аграрних реформ; непривабливість сільськогосподарських товаровиробників як клієнтів комерційних банків у зв'язку із значною збитковістю господарств; техніко-технологічна відсталість виробничого процесу, особливо в сільському господарстві; скорочення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції та зменшення її надходження на переробні підприємства; відсутність цінового паритету на сільськогосподарську та промислову продукцію; зволікання у

формуванні ринкової інфраструктури збуту сільськогосподарської продукції; несприятливі природні умови [2].

Зменшення виробництва сільськогосподарської продукції, порушення економічних, технологічних зв'язків між промисловими і сільськогосподарськими підприємствами, деформація сировинних зон підприємств харчової і переробної промисловості, дезінтеграція і призупинення процесів вертикальної та горизонтальної інтеграції призвели до значного скорочення виробництва продуктів харчування. Багато промислових підприємств недовантажені, їх потужності використовуються тільки на 30-50%. Найскладніше становище виявилось в таких галузях харчової промисловості як цукрова, м'ясна, молочна, олійно-жирова, плодоконсервна та інших. Однак не лише зменшення виробництва продуктів харчування характерне для харчової промисловості. Значно погіршуються її якість та поживна цінність. Простежується закономірність: чим бідніше населення, тим більшу частку свого доходу воно витрачає на продукти харчування. Наступна закономірність — у групах з низьким рівнем доходів населення у загальному споживанні переважають низькокалорійні, з низьким рівнем білка продукти (хлібопродукти, картопля, овочі).

Щодо споживання продовольства на одну особу, то воно відрізняється в міських поселеннях та сільській місцевості. Так, в містах на одну особу споживається більше, ніж в сільській місцевості м'яса і м'ясопродуктів, яєць, риби та морепродуктів, а також фруктів, ягід і горіхів. В сільській місцевості у розрахунку на душу населення споживається більше, ніж в містах картоплі, овочів, хліба і хлібобулочних виробів, цукру, молока та молочних продуктів. Тобто структура харчування в сільській місцевості є гіршою, порівняно з міським населенням.

Є відміни у споживанні продуктів харчування у домогосподарствах з дітьми та без дітей. У домогосподарствах без дітей споживається на третину менше молока і молочних продуктів, м'яса і м'ясопродуктів, риби і рибопродуктів. Інший асортимент продовольства у домогосподарствах без дітей має також нижчий рівень споживання.

Урахування регіональної неоднорідності передумов поширення бідності населення потребує виділення типів регіонів України за подібністю прояву факторів бідності. Це було здійснено шляхом кластеризації (тобто виділення серед множини об'єктів невеликої кількості однорідних груп (ієрархічний кластерний аналіз було виконано за допомогою комп'ютерної програми STATISTICA 6.0)). Цей прийом дозволив виділити регіони, подібні за значенням виділених показників. Кожний кластер (таксон) при інтерпретації результатів розглядається як певний тип, який поєднує територіальні утворення, близькі за структурою доходів населення та рівнем продовольчої безпеки.

Виділено п'ять груп (типів) адміністративно-територіальних одиниць України, де виявлені подібні передумови збіднення населення.

1. Дніпропетровська, Донецька, Запорізька області, де спостерігаються високі інтегральні індекси усіх показників. Це найбільш розвинені в соціально-

економічному розвитку регіони. У них загроза поширення бідності є найменшою.

2. Київська область, яка характеризується високим рівнем заробітної плати у структурі доходів, найвищим середнім показником заробітної плати у сільському господарстві та наявним доходом у розрахунку на одну особу, що також формує низький рівень поширення бідності населення.

3. Луганська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Сумська, Харківська, Чернігівська області, основними загрозами серед яких є невисокий показник частки заробітної плати у структурі доходів населення, низький розмір середньомісячної заробітної плати, але, натомість високий показник рівня продовольчої забезпеченості населення.

4. Вінницька, Житомирська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Рівненська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська області та АРК. Це регіони, у яких небезпека поширення бідності населення пов'язана з низькими значеннями всіх показників.

5. Волинська, Закарпатська, Тернопільська і Чернівецька області. Регіони, де небезпека збіднення населення зумовлена критичним станом напруженості на ринку праці (цим і пояснюються найнижчі показники рівня заробітної плати як в сільському господарстві, так і в промисловості).

Отже, проблема продовольчої безпеки залишається для України надзвичайно актуальною.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про основи продовольчої безпеки України» // [Електронний ресурс]: режим доступу: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/JF6GI00A.html
2. Мезенцева Н. Оцінка продовольчої доступності у регіонах України / Н. Мезенцева // [Електронний ресурс]: режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/>
3. http://buklib.net/component/option,com_jbook/task,view/Itemid,36/catid147/